

doi: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2018.03.031>

УДК 349.6

Т.С. ГУДІМА, канд. юрид. наук, старш. наук. співроб.
Інститут економіко-правових досліджень НАН України, м. Київ, Україна
 orcid.org/0000-0003-1509-5180

ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ЕКОЛОГІЧНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ключові слова: принцип екологічної справедливості, сталий розвиток, соціальна несправедливість, екологічні ризики, підприємницька діяльність.

Розглянуто проблему забезпечення принципу екологічної справедливості як фундаментальної засади сталого розвитку, зокрема нерівного розподілення екологічних ризиків та реалізації права людей на чисте і безпечне довкілля. Принцип соціальної справедливості необхідно доповнити екологічним змістом (як на рівні вітчизняного законодавства, так і на практиці). Так, зменшення соціальної несправедливості має бути умовою забезпечення екологічної справедливості. Задля цього мають застосовуватись механізми лобювання екологічних прав та інтересів населення та громадських об'єднань природоохоронців; консультативної допомоги з боку органів державної влади; освітня та інформаційна підтримка з боку наукових інституцій, інформаційних центрів, закладів вищої освіти тощо.

Останнім часом проблема нерівного розподілення екологічних ризиків серед різних груп населення поступово погіршується як на глобальному, так і на вітчизняному рівні. Сьогодні значна кількість людей, які вирізняються за майновими, класовими, віковими, гендерними, культурними, етнічними ознаками в Україні змушені жити в умовах постійного екологічного ризику. Це зумовлене тим, що помешкання або робочі місця цих демографічних груп розташовані неподалік від звалищ, захоронених відходів, лінії розмежування, високовольтних ліній та підприємств підвищеної небезпеки, і в силу, наприклад, власного обмеженого майнового стану вони не здатні вплинути на ситуацію. Така нерівність формує падіння суспільної довіри до влади, перешкоджає сталому розвитку країни та поступово погіршує її демографічну ситуацію. Станом на квітень 2018 р. смертність у країні удвічі перебільшує народжуваність [1]. І в більшості випадків це пояснюється наявністю різноманітних захворювань, зокрема онкологічних (на початок 2018 р. Україна займала друге місце серед країн Європи за темпами поширення онкологічних захворювань) [2].

У даному випадку екологічна політика держави мала б протидіяти означеним проблемам. Адже згідно з теорією справедливості Дж. Ролза вона, як і дії держави в цілому, не може бути дискримінаційною. Принцип екологічної справедливості має становити її підґрунтя та слугувати критерієм ефективності. Іншими словами, держава повинна забезпечувати такі умови, у яких жодна із груп населення не

піддаватиметься вищому негативному впливу за рахунок зменшення ризику інших груп. На жаль, ідеологічна зміна концепції сталого розвитку на засадах екологічної справедливості не отримала свого практичного розвитку та законодавчого закріплення в Україні. Це актуалізує необхідність проведення додаткових досліджень відповідної проблематики та вивчення нових підходів щодо її вирішення.

Деякі аспекти проблеми нерівного розподілення екологічних ризиків серед різних груп населення, а також сталого економічного розвитку досліджували такі вчені: Р.Г. Апресян, У. Бек, Т.В. Гардашук, А. Гор, Р.А. Джабраїлов, Е.М. Лібанова, О.О. Сичов, В.А. Устименко та ін. Здобутки вчених можуть знадобитися задля збагачення підходів до формування концепції сталого розвитку на засадах екологічної справедливості, удосконалення екологічної політики та екологічного законодавства.

Метою статті є дослідження проблеми забезпечення принципу екологічної справедливості як фундаментальної засади сталого розвитку, зокрема реалізації права людей на чисте і безпечне довкілля.

Проблема нерівномірного розподілення екологічних ризиків серед різних груп населення почала набувати своєї актуальності на початку 1970-х рр. Так, ще в 1972 р. у Стокгольмській декларації Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища було передбачено, що «політика всіх держав в галузі навколишнього середовища повинна підвищувати наявний або майбутній потенціал розвитку країн, що розвиваються, а не чинити на нього негативний вплив або перешкоджати досягненню усіма кращих умов життя, і держави, а також міжнародні організації повинні зробити відповідні кроки з метою досягнення угоди щодо подолання можливих національних і міжнародних економічних наслідків, що виникають у результаті застосування заходів, пов'язаних із навколишнім середовищем» (принцип 11) [3]. Усвідомлення факту спільної відповідальності соціуму і різних країн за стан навколишнього середовища та встановлення неприпустимості вирішення екологічних проблем за рахунок інших зумовило виникнення такого поняття як екологічна справедливість, а згодом і однойменного принципу.

Одночасно у різних країнах почали з'являтися відповідні громадські об'єднання, які ста-

вили за мету забезпечення екологічної справедливості. Такі об'єднання формувалися на базі ідей двох типів суспільних рухів: руху за соціальну справедливість, або права людини, та руху за безпечне навколишнє середовище.

До певного часу вважалося, що інтереси природоохоронців і прихильників соціальної справедливості якщо і не є протилежними, то принаймні мало у чому збігаються. Це пояснювалось тим, що представники обох типів рухів відстоювали взаємовиключні інтереси природи і соціуму відповідно. Наприклад, на думку природоохоронців, будівництво промислових підприємств сприяє забрудненню навколишнього середовища, а тому потребує припинення. А прихильники соціальної справедливості вважали, що у такому випадку збільшується кількість робочих місць, і тим самим долається бідність населення.

Згодом, представники обох типів рухів дійшли консенсусу та розуміння, що концепт соціальної справедливості має бути доповнений екологічним змістом. Не зважаючи на явне протиріччя такої позиції теорії Джона Роулза, ця ідея досить активно почала інтегруватись у суспільство. Остаточна інституалізація руху за екологічну справедливість відбулась у 1992 р. на Екологічному саміті (*First National People of Color Environmental Leadership Summit*, Вашингтон), у якому взяли участь понад 600 представників з усіх куточків США та інших країн. Результатом роботи цього заходу стала розробка та ухвалення 17 принципів екологічної справедливості, серед яких забезпечення екологічної справедливості за рахунок зменшення соціальної несправедливості. В свою чергу, головним підсумком інституалізації руху за екологічну справедливість стало усвідомлення того, що громадяни мають брати безпосередню участь у процесі ухвалення та впровадження рішень як на урядовому, так і на приватному рівнях, зокрема впливаючи на рішення підприємств щодо розміщення тих чи інших небезпечних об'єктів [4; 5, с. 289].

Офіційне визнання руху за екологічну справедливість спричинило появу активних наукових дискусій, які тривають до сьогодні.

Одні вчені звертають увагу на нерозривний взаємозв'язок екологічної та соціальної справедливості [6, с. 2]. На їхню думку, принцип екологічної справедливості — це корисна точка опори для забезпечення потенціалу і стій-

кості розвитку шляхом посилення соціальної згуртованості та соціального капіталу, що супроводжується підтримкою змін в екологічній і соціальній політиці на національному рівні. Іншими словами, забезпечення цього принципу допомагає не тільки справлятися з екологічними проблемами, а й підтримувати рівність у суспільстві [7, с. 3].

Критики екологічної та прихильники соціальної справедливості звертають увагу на те, що «з точки зору витрат і прибутків, ризики від небезпечних виробництв можуть бути нижче ризиків від життя в умовах безробіття і злиднів». На їхню думку, малозабезпечені особи та інші категорії громадян загалом самостійно обирають для роботи та проживання забруднені / небезпечні райони через пільги і низьку вартість житла. Саме тому забезпечення соціальної справедливості має бути першочерговим завданням для будь-якої країни [8, с. 114].

Утім, аналіз ситуації на практиці дає змогу дійти висновку про фактичне змушення відповідних категорій громадян обирати з двох зол найменше. Красномовним прикладом цього є нещодавні умови державної програми «Доступне житло» для внутрішньо переміщених осіб, якою передбачено компенсацію 50 % відсотків вартості квартири, обраної з Переліку об'єктів житлового будівництва, визначеного Міжвідомчою комісією Мінрегіону, відповідно до місця реєстрації / проживання (перебування) учасника програми. Для Київської області такими об'єктами були будинки ЖК «Сонячний» (розташований менш ніж за 100 м від залізничного вокзалу м. Бориспіль) та ЖК «Місто квітів» (збудований поруч із висковольтною лінією електропередач). У першому випадку це шум, вібрація, забруднення повітря, ґрунту, а враховуючи те, що більша частина залізничних колій електрифікована і потяги використовують постійний та змінний електричний струм, ще й електромагнітне забруднення високого рівня [9]. У другому — шкода здоров'ю людей через сусідство з висковольтною лінією електропередач. Зокрема, результати досліджень, проведених у Каролінському інституті в США, свідчать, що тривалий вплив електромагнітних полів підвищує ризик розвитку онкології, захворювань серця і судин, погіршує репродуктивну функцію і сприяє депресії [10]. Як бачимо, на початковому етапі держава, хоча і тимчасово, але ство-

рила для внутрішньо переміщених осіб такі умови, у яких ця категорія громадян начебто добровільно, а за фактом примусово була вимушена нехтувати власним здоров'ям та обирати будівлі у небезпечних районах. У жовтні 2018 р. умови програми «Доступне житло» для внутрішньо переміщених осіб були змінені. Наразі ця категорія громадян може самостійно обирати об'єкт, але за умови, якщо строк будівництва і вартість 1 кв. м його не перевищує законодавчо встановлених строку та розміру.

Отже, коли мова йде про будівництво шкідливих для здоров'я виробництв, зазвичай до уваги беруться такі обставини, як низький рівень громадянської та екологічної свідомості населення, що дає змогу дешево придбати землі і робочу силу, а також заощадити на безпечних, але дорожчих технологіях тощо. І така практика притаманна не тільки в Україні, а й в інших країнах світу. На цьому зауважували у свої роботах вчені та практики [11, с. 242]. Зокрема, Віце-президент США Альберт Гор у книзі «Земля у рівновазі» зазначав, що будівництво небезпечних підприємств та скидання відходів на найдешевших й найменш придатних землях районів, які оточені менш успішними громадянами, є фактично традицією [12, с. 153].

Це ще одне твердження того, що нерівномірний розподіл екологічних ризиків серед певних груп населення є не стільки наслідком власного вибору тієї чи іншої категорії громадян, скільки результатом недосконалих дій політичної влади. Проте саме вона згідно із Конституцією є гарантом добробуту країни.

Не менш важливим є і те, що нерівномірний розподіл екологічних ризиків неминуче призводить до виникнення зворотного ефекту. Іншими словами, жертвами екологічних проблем згодом стають усі соціальні групи, незалежно від їхнього доходу, освіченості, соціального стану тощо. У довгостроковій перспективі збільшення ризиків призводить до порівняльного ефекту (усі виявляються однаково беззахисними перед обличчям екологічної катастрофи, зокрема втрати земель, забруднення джерел водопостачання тощо). Як слушно з цього приводу зазначає У. Бек: «Потреби ієрархічні, а змог демократичний» [13, с. 24—25]. За таких умов актуальним стає не стільки розподіл, скільки зниження ризиків.

У будь-якому разі роботу у цьому напрямі потрібно розпочинати не тільки із переорієн-

тації небезпечного виробництва на таке, що не загрожує навколишньому середовищу, а й із боротьби зі структурною, інституційною несправедливістю, яка покладена в основу нерівного розподілу і виражається у практиці невизнання індивіду.

Визнання, згідно із Хоннетом, проявляється у трьох основних формах: емоційне визнання (турбота, любов), правове визнання (визнання рівності всіх людей) і соціальне визнання (визнання унікальної цінності кожного). Уся історія суспільства є боротьбою проти несправедливості за визнання, зокрема, громадянських прав [14]. А така конфронтація та політика протесту залишаються основними знаряддями і для прориву до екологічної рівності [15, с. 14].

Отже, умовою справедливого розподілу екологічних ризиків є всебічне визнання індивіду, як наслідок умовою визнання — громадська участь у вирішенні екологічних питань. Як слушно зазначає А. Янг, «ідея справедливості у цьому аспекті зміщується до полюса процедурних моментів, пов'язаних із участю в обговореннях і процесі ухвалення рішень. Для того, щоб норма була справедливою, кожен, хто її виконує, повинен мати принциповий голос при її обговоренні та мати можливість погодитись із нею без будь-якого примусу» [16, с. 34]. Забезпечення балансу публічних і приватних інтересів є запорукою зменшення соціальної напруги в ухваленні управлінських рішень щодо будівництва шкідливих виробництв, поводження з відходами тощо.

Таким чином, принцип екологічної справедливості включає в себе: 1) обов'язок дотримання інтересів конкретних осіб і їхніх груп під час ухвалення рішень із розподілення екологічних благ, досягнення балансу їх інтересів, 2) недопущення перекладання вирішення екологічних проблем на соціально незахищених осіб, 3) компенсацію втрат (збитків), пов'язаних із реалізацією таких рішень.

Досліджуючи принцип екологічної справедливості надалі, варто зазначити, що логічно буде розглядати його у контексті принципу сталого розвитку, який був закріплений Декларацією Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища і розвитку та знайшов своє відображення у законодавстві більшості держав, зокрема України. Так, у статті 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» зазначено, що одним із

принципів охорони навколишнього природного середовища є «науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства на основі поєднання міждисциплінарних знань екологічних, соціальних, природничих і технічних наук та прогнозування стану навколишнього середовища». А принцип екологічної справедливості є його природним продовженням, переходом від поняття абстрактних громадських інтересів до інтересів невеликих соціальних груп і окремих осіб на підставі чітких демократичних процедур, які включають управлінські, фінансові, організаційно-правові елементи. Виділення принципу екологічної справедливості в законодавстві стане чинником у забезпеченні однієї з важливих для країни цілей сталого розвитку, створить умови для врахування та захисту інтересів усіх зацікавлених осіб у процесі ухвалення рішень в екологічній сфері на підставі відкритих і демократичних процедур відповідно до кращих міжнародних практик. Важливого значення у цьому напрямі набуває розвиток освітньо-інформаційної підтримки з боку наукових інституцій, інформаційних центрів, університетів тощо.

Вплив місцевих громад на політичну владу та їхня безпосередня участь в управлінських процесах на місцевому рівні не лише є суттєвим кроком у напрямі досягнення соціальної справедливості та поліпшення стану довкілля, а й може стати вагомою відповіддю на дії підприємств, які, базуючись на принципі ринкової раціональності, прагнуть вибудовувати екологічно небезпечні виробництва якомога далі від головних офісів, де можна найдешевше придбати землю та отримати доступ до інших природних ресурсів, знайти дешеву робочу силу, очікуючи найменшого опору з боку місцевого населення. Тому рух за екологічну справедливість є невід'ємною складовою громадянського суспільства, дотриманням принципів екологічної справедливості — критерієм демократії і прав людини [5].

Висновок. Моральна дилема вибору між економічним розвитком і екологічною стійкістю і до сьогодні залишається актуальною для сучасної екологічної етики. Безперечно, одним із шляхів вирішення проблеми є переорієнтація небезпечного виробництва на таке, що не загрожує навколишньому середовищу. При цьому принцип соціальної справедливості не-

обхідно доповнити екологічним змістом (як на рівні вітчизняного законодавства, так і на практиці). Зокрема, зменшення соціальної несправедливості має бути умовою забезпечення екологічної справедливості.

Задля цього мають застосовуватися механізми лобіювання екологічних прав та інтересів населення та громадських об'єднань природоохоронців; консультативна допомога з боку органів державної влади; освітня та інформаційна підтримка з боку наукових інституцій, інформаційних центрів, закладів вищої освіти тощо. Необхідним є залучення громадськості, екологічних та науково-експертних установ до ухвалення екологічно значущих рішень, наприклад, шляхом включення їх до складу координаційних рад, консультативно-дорадчих органів.

Зважаючи на те, що вирішення питань щодо зниження екологічних ризиків, розташування та будівництва екологічно небезпечних об'єктів, гарантування безпечного довкілля тощо

стосуються компетенції різних державних органів, необхідною є тісніша міжвідомча взаємодія Міністерства екології та природних ресурсів з Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства; Міністерством промислової політики; Міністерством охорони здоров'я; Міністерством енергетики та вугільної промисловості тощо.

Важливого значення у цьому напрямі набуває **моніторинг** національного екологічного законодавства відповідно до міжнародних стандартів та нормативно-правових актів; виконання природоохоронного законодавства (зокрема шляхом розробки та реалізації механізму спільної діяльності моніторингових груп з числа представників центральних та місцевих органів державної влади, експертів, громадськості для відстеження дотримання вимог законодавства в екологічній сфері), а також **посилення звітності** центральних та місцевих органів влади.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Демографічна ситуація у січні—квітні 2018 р. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2018/06/101.pdf> (дата звернення: 10.09.2018).
2. Статистика онкологічних захворювань в Україні. Інтернет-сайт Управління охорони здоров'я Тернопільської обласної державної адміністрації. URL: <http://uo.zter.gov.ua/ua/news-1-0-223-statistika-onkologichnih-zahvoryuvan-v-ukraini> (дата звернення: 16.09.2018).
3. Декларация Конференции Организации Объединенных Наций по проблемам окружающей человека среды. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declarathenv.shtml (дата обращения: 10.09.2018).
4. Principles of Environmental Justice. Proceedings. The First National People of Color Environmental Leadership Summit. *Environmental Justice: Law, Policy & Regulation*. Durham, 2009.
5. Гардашук Т.В. Екологічна справедливість як критерій громадянського суспільства (рефлексія над досвідом США). *Проблеми філософії права*. 2005. III, № 1–2. С. 286–292.
6. Bell M.M. An Invitation to Environmental Sociology. London; New Delhi, 1998. 512 p.
7. Фильчак Р. Экологическая справедливость помогает справиться со многими проблемами на местном уровне. *Государственное управление в переходных экономиках*. 2004. № 2. С. 3–7.
8. Сычев А.А. Экологическая справедливость: распределение, признание, участие. *Моральная грамматика в современных обществах*. 2014. С. 113–123.
9. Антонюк У.В. Сучасний стан і перспективи забезпечення екологічної безпеки у сфері залізничного транспорту в Україні. Електронна бібліотека юридичної літератури «Правознавець». URL: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/24330/%D3> (дата звернення: 21.08.2018).
10. Небезпека ЛЕП: міф чи реальність? Інтернет-ресурс «На користь». URL: <https://korisno.com.ua/inshe/shkdliivo-zhiti-poruch-z-visokovoltnoyu-lnyu/> (дата звернення: 06.09.2018).
11. Ringquist E.J. Environmental Justice: Normative Concerns and Empirical Evidence. *Environmental Policy in the 1990s: Reform or Reaction?* 3rd edition. Washington, D.C., 1997. 242 p.
12. Гор А. Земля у рівновазі: Екологія і людський дух. Київ: Інтенсфера, 2001. 394 с.
13. Бек У. Общество риска: На пути к другому модерну. Москва: Прогресс-Традиция, 2000. 383 с.
14. Honneth A. The Struggle for Recognition: the Moral Grammar of Social Conflicts. Cambridge, 1995. 215 p.
15. Bullard R. D. Unequal Protection: Environmental Justice and Communities of Color. San Francisco, 1994. 400 p.
16. Young I. Justice and the Politics of Difference. Princeton, 1990. 45 p.

Надійшла 18.09.2018

REFERENCES

1. Demografichna sytuatsiia u sichni–kvitni 2018 r. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2018/06/101.pdf> [in Ukrainian].
2. Statystyka onkologichnykh zakhvoriuvan v Ukraini. Internet-sait Upravlinnia okhorony zdorovia Ternopilskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii. URL: <http://uoat.gov.ua/ua/news-1-0-223-statistika-onkologichnih-zahvoryuvan-v-ukraini> [in Ukrainian].
3. Deklaracija Konferencii Organizacii Objedinennykh Nacij po problemam okruzhajushhej cheloveka sredy. Internet-sajt Organizacii Objedinennykh Nacij. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declarathenv.shtml [in Russian].
4. Principles of Environmental Justice. Proceedings. The First National People of Color Environmental Leadership Summit. *Environmental Justice: Law, Policy & Regulation*. Durham, 2009.
5. Hardashuk T.V. Ekologichna spravedyvist yak kryterii hromadianskoho suspilstva (refleksii nad dosvidom SShA). *Problemy filosofii prava*. 2005. Vol. III. No. 1-2. P. 286-292 [in Ukrainian].
6. Bell M.M. An Invitation to Environmental Sociology. London; New Delhi, 1998. 512 p.
7. Filchak R. Jekologicheskaja spravedyvist pomogaet spravitsja so mnogimi problemami na mestnom urovne. *Gosudarstvennoe upravlenie v perehodnykh jekonomikah*. 2004. No. 2. P. 3-7 [in Russian].
8. Sychev A.A. Jekologicheskaja spravedyvist: raspredelenie, priznanie, uchastie. *Moralnaja grammatika v sovremennykh obshhestvah*. 2014. P. 113-123 [in Russian].
9. Antoniuk U.V. Suchasnyi stan i perspektyvy zabezpechennia ekologichnoi bezpeky u sferi zaliznychnoho transportu v Ukraini. Elektronna biblioteka yurydychnoi literatury "Pravoznavets". URL: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/24330/%D3> [in Ukrainian].
10. Nebezpeka LEP: mif chy realnist? Internet-resurs "Na koryst". URL: <https://korisno.com.ua/inshe/shkdlyvo-zhiti-poruchz-visokovoltnoyu-lnyu/> [in Ukrainian].
11. Ringquist E.J. Environmental Justice: Normative Concerns and Empirical Evidence. *Environmental Policy in the 1990s: Reform or Reaction?* 3rd edition. Washington, D.C., 1997. 242 p.
12. Hor A. Zemlia u rivnovazi: Ekolohiia i liudskyi dukh. Kyiv: Intenlsfera, 2001. 394 p.
13. Bek U. Obshhestvo riska: Na puti k drugomu modernu. Moskva: Progress-Tradicija, 2000. 383 p.
14. Honneth A. The Struggle for Recognition: the Moral Grammar of Social Conflicts. Cambridge, 1995. 215 p.
15. Bullard R. D. Unequal Protection: Environmental Justice and Communities of Color. San Francisco, 1994. 400 p.
16. Young I. Justice and the Politics of Difference. Princeton, 1990. 45 p.

Received 18.09.2018

Т.С. Гудима

Институт экономико-правовых исследований НАН Украины, г. Киев, Украина

ПРОБЛЕМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРИНЦИПА
ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СПРАВЕДЛИВОСТИ
КАК ФУНДАМЕНТАЛЬНОЙ ОСНОВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Рассмотрена проблема обеспечения принципа экологической справедливости как фундаментальной основы устойчивого развития, в частности неравного распределения экологических рисков и реализации права людей на чистую и безопасную окружающую среду. Принцип социальной справедливости необходимо дополнить экологическим содержанием (как на уровне отечественного законодательства, так и на практике). В частности, уменьшение социальной несправедливости должно быть условием обеспечения экологической справедливости. Для этого должны применяться механизмы лоббирования экологических прав и интересов населения и общественных объединений защитников природы; консультативной помощи со стороны органов государственной власти; образовательной и информационной поддержки со стороны научных институтов, информационных центров, высших учебных заведений и т. п.

Ключевые слова: принцип экологической справедливости, устойчивое развитие, социальная несправедливость, экологические риски, предпринимательская деятельность.

T.S. Hudima

Institute of Economic and Legal Researches of the NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1509-5180

THE PROBLEM OF ENSURING THE PRINCIPLE
OF ENVIRONMENTAL JUSTICE AS A FUNDAMENTAL BASIS
OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The article considers the problem of ensuring the principle of ecological justice as the fundamental basis of sustainable development, in particular the unequal distribution of environmental risks and the realization of the people's right to a clean and

safe environment. The principle of social justice must be supplemented with ecological content (both at the level of domestic legislation and in practice). In particular, the reduction of social injustice must be a condition for ensuring environmental justice. To this end, mechanisms should be used to lobby ecological rights and interests of the population and public associations of nature protection agents; advisory assistance from state authorities; educational and informational support by scientific institutions, information centers, higher education institutions, etc.

Taking into account that the resolution of issues related to the reduction of environmental risks, the location and construction of environmentally hazardous facilities, the guarantee of a safe environment, etc. relate to the competence of various state bodies, a closer interagency cooperation between the Ministry of Regional Development, Building and Housing and Communal Services; Ministry of Industrial Policy; Ministry of Health; Ministry of Energy and Coal Industry, etc.

Monitoring of compliance of national environmental legislation with international standards and regulations is of great importance in this direction; implementation of environmental legislation (in particular by developing and implementing a mechanism for joint monitoring groups from among representatives of central and local government bodies, experts, the public to monitor compliance with environmental legislation), as well as to increase accountability of central and local authorities.

Keywords: the principle of ecological justice, sustainable development, social injustice, environmental risks, entrepreneurial activity.